

2013 BİZNES MÜHİTƏ DAİR HESABAT

ŞƏKİ-ZAQATALA İQTİSADİ RAYONU ÜZRƏ

“Uluçay” Sosial-İqtisadi İnnovasiya Mərkəzi

MÜNDƏRICAT

GİRİŞ	/ 3
XÜLASƏ	/ 4
BİZNES MÜHİT	/ 5
RƏYLƏR	/ 6
BİZNES MÜHİTİN REALLIQLARI	/ 7
METODOLOGIYA	/ 8
DÖVLƏT TƏNZİMLƏNMƏSİ VƏ	
IDARƏÇİLİYİ	/ 9
MALİYYƏYƏ ÇIXIŞ	/ 12
KADRLAR MƏSƏLƏSİ	/ 15
TORPAQLARIN SƏNƏDLƏŞDİRİLMƏSİ	
PROSESİ	/ 16
NƏTİCƏ	/ 18
TƏKLİFLƏR	/ 19
İSTİFADƏ EDİLƏN ƏDƏBİYYAT	/ 20

GİRİŞ

Tədqiqat "Uluçay" Sosial-İqtisadi İnnovasiya Mərkəzi tərəfindən Şəki-Zaqatala İqtisadi rayonunda biznes mühitinin vəziyyətinin öyrənilməsi məqsədi ilə həyata keçirilib. Real problemlərin daha aydın öyrənilməsi üçün rayonda fəaliyyət göstərən iri, orta və kiçik sahibkarlar arasında sorğular təşkil edilib və yerlərdə fərdi görüşlər keçirilib. Sorğu zamanı 260 iri, orta və kiçik sahibkarın fikirləri öyrənilib.

Araşdırmanın əsas məqsədi sahibkarların və eləcə də, ekspertlərin fikir və rəylərini nəzərə alaraq regionun biznes mühitinə dair hesabat hazırlamaqdır.

Araşdırmalar son bir il ərzində statistik bölgü vahidi təmsil edən sahibkarlar arasında aparılmış kompleks sorğulara və təfsilatlı müsahibələrə

əsaslanır. Hesabatda yuxarıda qeyd olunan regionda çalışan iri, kiçik və orta, eləcə də, fərdi sahibkarların biznes fəaliyyəti ilə məşğul olma təcrübəsi, onların üzləşdikləri problemlər və bu problemlərin həlli yolları nəzərdən keçirilir. Bundan başqa, aparılan araşdırmalarda dövlət orqanlarının ölkə üzrə açıqladığı statistik göstəricilərə və həyata keçirilən proqramlara, professional ekspertlərin rəylərinə, eləcə də, Beynəlxalq təşkilatların hesabatlarına istinadlar edilməklə, regionun sahibkarlıq subyektlərinin daha da inkişaf etdirilməsi üçün təkmilləşdirmələrin aparılması məqsədilə dövlət orqanlarına tövsiyələr hazırlanıb.

Hesabat Açıq Cəmiyyət Fondlarının "Think - Tank" Fondu tərəfindən "Uluçay" Sosial-İqtisadi İnnovasiya Mərkəzinə ayrılan maliyyə dəstəyi ilə hazırlanmışdır.

1 XÜLASƏ

Araşdırma "Uluçay" Sosial-İqtisadi İnnovasiya Mərkəzi tərəfindən Şəki-Zaqatala İqtisadi Rayonunda həyata keçirilib. Tədqiqatın əsas məqsədi İqtisadi Rayonunun Biznes Mühitində mövcud durum, bölgənin potensialı və perspektivlərinin vəziyyəti qiymətləndirilib. Sənəd Açıq Cəmiyyət Fondları "Beyin Mərkəzi" (Think Tank) Fondunun maliyyə dəstəyi ilə 2013-cü ildə "Uluçay" təşkilatının tədqiqat qrupu tərəfindən aparılan araşdırmanın nəticələri əsasında hazırlanıb. Sənəddə İqtisadi Rayonda sahibkarlıq subyektlərinin fəaliyyəti zamanı qarşılaşdıkları problemlər, makroiqtisadi mühit, maliyyəyə çıxış, hüquqi sənədləşmələr, kadr məsələsi, bürokratik əngəllər və korrupsiya halları, məmur müdaxilələri, marketing, bazarlara çıxış, vergilər, rəqabətliyə davamlılıq kimi mühim məsələlər qiymətləndirilib.

Biznes Mühitdə yaranan vəziyyətin üstün və çatışmayan cəhətlərinin aşkara çıxarmaq üçün Dünya Bankı və Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının araşdırmaları əsasında müqayisəli təhlil aparılıb.

Bu sənədin əsas məqsədi Azərbaycanın bölgələrində sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi vəziyyətini qiymətləndirmək, onun zəif və güclü tərəflərini aşkara çıxarmaq, əsas problemləri müəyyən etmək və bu problemlərin həlli üçün alternativ təkliflər paketi hazırlamaqdır.

Sənəddə Azərbaycanın Şəki-İqtisadi Rayonunda Biznes Mühitdə reallıqlar təsvir olunmaqla ümumi vəziyyət dəyərləndirilir. Eləcə də yerlərdə sahibkarla aparılan fərdi görüşlərin və anonim sorğuların nəticələri təhlil olunaraq mövcud vəziyyət və boşluqlar təhlil edilir.

Bu sənəddə yalnız problem müəyyənləşdirilmir, eyni zamanda onun həlli variantları təklif olunur. Sənəddə Azərbaycan hökuməti

tərəfindən dəyişkənliyi azaltmaq və dövlət tənzimlənməsinin keyfiyyətini artırmaq üçün yeni qaydalar təklif olunur, eyni zamanda bu qaydaları reallaşdırmağın mümkün yolları təsvir edilir. Sənəddə, həmçinin dövlət qurumlarında şəffaflığın artırılması vasitəsilə fiskal siyasətə etimadlılığın yüksəldilməsi üzrə tövsiyələr də əksini tapıb.

Bu sənədi oxuyanlar Azərbaycanın İqtisadi Rayonlarında (Şəki-Zaqatala İR) sahibkarlarla Biznes Mühitə dair aparılan sorğuların təhlilinin nəticələri, mövcud problemlər və perspektiv imkanları, dövlət tənzimlənməsi siyasəti, sahibkarlığın sağlam mühitdə inkişaf etdirilmə prinsiplərinin təkmilləşdirilməsinə dair məlumatlar və tövsiyə xarakterli materiallar əldə edəcəklər.

2 BİZNES MÜHİT

Sahibkarlıq bazar iqtisadiyyatının dəyişməz subyektini hesab edilir. Xüsusi ilə kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı dövlətin iqtisadi sabitliyinin əsas şərtlərindən biri olmaqla əhəmiyyətli maddi və mənəvi rifahının yüksəlməsi ilə səciiyyətlənir. Bir sözlə, sahibkarlıq fəaliyyəti bazar iqtisadiyyatında əhəmiyyətli və həlledici rol oynayır.

Azərbaycan iqtisadiyyatı özünəməxsus xüsusiyyətləri, milli çarları və təbii zənginlikləri ilə malik dünya iqtisadiyyatının tərkib hissəsidir. Bu xüsusiyyətlərin və zənginliklərin öyrənilməsi, ölkə iqtisadiyyatının dünya təsərrüfatı sistemində iştirakını və yerini müəyyənləşdirməyə kömək edə bilər. Təbii ki, bu xüsusiyyət və zənginliklərin arasında xarici investisiyaların öz yeri və əhəmiyyəti vardır.

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində iqtisadi fəaliyyətin idarə olunması, əsasən sahibkarlıq subyektlərində qəbul edilən fərdi qərarların köməyi ilə həyata keçirilir. Sahibkarlar qarşıya qoyulmuş məqsədlərə və mövcud şəraitə uyğun olaraq – məhdud istehsal resurslarından optimal istifadə etmək yolu ilə cəmiyyətin tələbatının ödənilməsinin texniki, iqtisadi, maliyyə və s. məsələlərini həll edir.

Bazar iqtisadiyyatının yüksəlişini təmin edən zəruri şərtlərə inkişaf etmiş əmək kapitalı (insan kapitalı), istehsal münasibətlərinin çoxşaxəliliyi, tələb və təklifin dinamikası, iqtisadi liberallaşma, müasir infrastrukturun formalaşdırılması və s. aiddir.

Cəmiyyətin bu təsərrüfatçılıq formasında çoxmülkiyyətçilik mühüm rol oynayır. Bazar

iqtisadiyyatında mülkiyyətin özəl, dövlət, kooperativ, səhmdar kimi növləri var. Adı çəkilən mülkiyyət növlərinin hər biri bazar iqtisadiyyatı sistemi ilə vəhdət təşkil edir.

Azərbaycanda Amerika Ticarət Palatasının ("AmCham") Direktorlar Şurasının üzvləri ilə keçirilən görüşdə ABŞ dövlət katibinin köməkçisinin müavini Erik Rubin bildirib ki, son illər Azərbaycanda azad biznesə geniş meydan verən mühüm qərarlar qəbul olunub. Azərbaycan hökuməti həm yerli sahibkarların, həm də xarici sərmayəçilərin fəaliyyətini stimullaşdırmaq üçün qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi ilə əlaqədar mütəmadi olaraq addımlar atıb və bu istiqamətdə işlər daim davam etdirilir.

Erik Rubin hesab edir ki, hər bir ölkənin yüksək inkişafında onun azad biznes və sahibkarlıq mühitinin vəziyyəti mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bazar iqtisadiyyatının əsas prinsiplərindən olan azad biznes və özəl sektora dövlət dəstəyi faktorları ümumi inkişafın göstəricisinə çevrilir. Dövlətin təmin etdiyi azad bazar institutu ölkədə sahibkarlığın inkişafını stimullaşdırır, ona geniş meydan verir. Eyni zamanda, ölkədəki xarici sərmayəçilərə yaradılan mühitin şəffaflıq dərəcəsi iqtisadiyyatın inkişafının əsas göstəricilərindən biri hesab olunur. Bu mənada bazar iqtisadiyyatını əsas meyar seçən Azərbaycan hökumətinin biznes mühiti ilə bağlı həyata keçirdiyi tədbirlər mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Vəziyyətin əhatəli öyrənilməsi məqsədi ilə sorğu aşağıdakı istiqamətdə keçirilib.

Müvafiq dövlət qurumları ilə özəl sektor arasında fikir ayrılıqlarının detallarının araşdırılması və təhlili

Sahibkarların aktiv və pasiv cəhətlərinin aşkarlanması

Biznes mühitinin inkişafında qarşıya çıxan problemlərin araşdırılması

RƏHİM HÜSEYNOV

IQTİSADÇI EKSPERT

İqtisadçı ekspert Rəhim Hüseynovun açıqlamasına görə, bir sıra ölkələrdə mənfi təsirləri hələ də qabarıq duyulan iqtisadi böhran fonunda «Forbes» jurnalının tərtib etdiyi reyting cədvəli Azərbaycanda aparılan iqtisadi islahatların səmərəliliyini göstərir: «Kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinə dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlərin həcmimin ildən-ilə artırılması, iş adamlarının fəaliyyətinə süni müdaxilələrin aradan qaldırılması, sahibkarlıq subyektlərinin qeydiyyatı sisteminin sadələşdirilərək «bir pəncərə» prinsipi əsasında aparılması, gömrük orqanlarında da bu sistemin təşkili, texnoparkların yaradılması, korrupsiyaya qarşı mübarizə tədbirlərinin gücləndirilməsini və digər addımları xüsusi vurğulamaq lazımdır».

GUBAD İBADOĞLU

IQTİSADÇI ALIM

İqtisadçı alim Q.İbadoğlu ölkədə biznes təşəbbüslərinin genişləndirilməsi üçün iqtisadi sistemdə ciddi liberallaşdırmaya ehtiyac olduğu qənaətinədir.

Ekspert qeyd edir ki, «Doing Business - 2013» hesabatında 67-ci yerdə qərarlaşan Azərbaycan Moldova (83), Rusiya (112), Ukraynanı (137) qabaqlasa da, siyahıda Gürcüstan (9), Belarus (49) və Qazaxıstandan (58) kimi ölkələrdən geridə qalır.

Qubad İbadoğlunun fikrincə, Azərbaycanda qanunvericilikdəki çatışmamazlıqlar ölkəmizin bu istiqamətdə bir neçə MDB ölkələrindən geri qalmasının səbəblərindən biridir. Ekspert, ölkə qanunvericiliyinin Avropa standartlarına uyğunlaşdırılmasının gərəkdiyini qeyd etməklə yanaşı inzibati baryerlərin iqtisadi mühitə mənfi təsir edən əsas amillər olduğunu düşünür.

4 BİZNES MÜHİTİN REALLIQLARI

Göründüyü kimi Beynəlxalq qurumların verdiyi rəsmi statistik açıqlamalarla, müstəqil yerli ekspertlərin rəylərində müəyyən fikir ayrılıqları mövcuddur. Aparılan araşdırmalar və yerlərdə sahibkarla keçirilən fərdi görüşlər onu deməyə əsas verir ki, biznes mühitin münbitliyi geniş olsada, sahibkarlıq subyektlərinin inkişafında xeyli ləngimələr, bəzi hallarda isə geriləmələr var. Azərbaycanın iqlim şəraitini, yeraltı sərvətlərini, coğrafi mövqeyini təhlil etsək o zaman ekspert Qubad İbadoğlunun fikri ilə tam şəkildə razılışmaq olar ki, Beynəlxalq Maliyyə Qurumlarının və Təhqiqatlar Mərkəzlərinin hesabatında Azərbaycan Respublikası 67-ci pillədə yox, daha üstün pillələrdə qərarlaşmalı və yaxud məntiqi baxımdan ən azı qonşu Gürcüstanı qabaqlamalı idi.

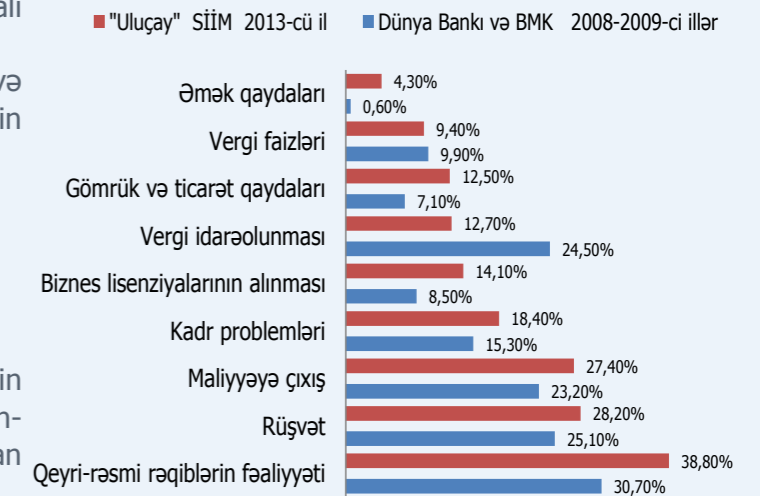
Problemin həlli üçünəşəşidə qeyd etdiyimiz və sahibkarları daha cox narahat edən məsələlərin həlli vacib amillər olaraq qalır:

- Korrupsiya halları;
- Bürokratik əngəllər;
- Vergi dərəcələrinin yüksək olması;
- Yüksək səviyyəli inhisarçılıq;
- Bank faizləri yüksəkliyi, servis xidmətlərinin bahalığı və SKMF (Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu) tərəfindən ayrılan güzəştli kreditlərin əlçatan olmaması;
- Kadr çatışmamazlığı və s.

Əslində ilbəl qanunvericilik bazasına dəyişiklər edilərək İnkişaf Etmiş Ölkələrin qanunvericiliyinə uyğunlaşdırılır və yaxud sahibkarların fəaliyyətlərini yaxşılaşdırmaq məqsədi ilə dövlət ardıcıl olaraq müvafiq qərarlar qəbul edir. Sənədləşmə proseslərini rahat və səlis formada həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədi ilə „vahid pəncərə sistemi“ tətbiq edilir, „ASAN“ Xidmət Mərkəzi yaradılır və s. Lakin, təəssüf doğuran hal ondan ibarətdir ki, qanunlahiyələrinin yenilənməsinə, xidmət növlərinin təkmilləşdirilməsinə baxmayaraq yerlərdə və dövlət qurumlarında bu yeniliklərin işlənmə me-

xanizmi zəif həyata keçirilir və nəticədə yenə də sahibkarlar müxtəlif çətinliklərlə üzleşir, bürokratik əngəllər və süründürməçilik halları baş verir,rüşvət verməyə vadar edilir.

Real vəziyyətin daha aydın qavramaq üçün 2013-cü ilin sentyabr–noyabr aylarında “Uluçay” Sosial-İqtisadi İnnovasiya Mərkəzi və 2008 – 2009 illərdə Dünya Bankı və Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının “Enterprise Surveys” adlı qurumu tərəfindən müxtəlif sahələrdə çalışan sahibkarlar arasında aparılan araşdırmaların müqayisəli şəkildə nəticələrinə baxaq.

5 METODOLOGIYA

Azərbaycan Respublikası 10 iqtisadi rayondan ibarətdir:

1. Bakı şəhəri,
2. Abşeron,
3. Aran,
4. Lənkəran,
5. Quba-Xaçmaz,
6. Şəki-Zaqatala,
7. Dağlıq Şirvan,
8. Yuxarı Qarabağ,
9. Kəlbəcər-Laçın,
10. Naxçıvan.

“Uluçay” Sosial-İqtisadi İnnovasiya Mərkəzi tərəfindən 2013-cü ildə Şəki-Zaqatala İqtisadi Rayonunda Biznes Mühitin öyrənilməsinə dair Hesabatın hazırlanmasında dörd əsas metodologiyadan istifadə olunmuşdur:

1. İqtisadi rayonda müxtəlif biznes sahələrində fəaliyyət göstərən sahibkarlar arasında anonim sorğuların keçirilməsi və təhlili;
2. Sahibkarlarla yerlərdə fərdivə qrup şəklində görüşlərin keçirilməsi;
3. Yerli ekspertlərin rəylərinin öyrənilməsi;
4. Dövlət və Beynəlxalq qurumların statistik məlumatlarına istinad edilməsi.

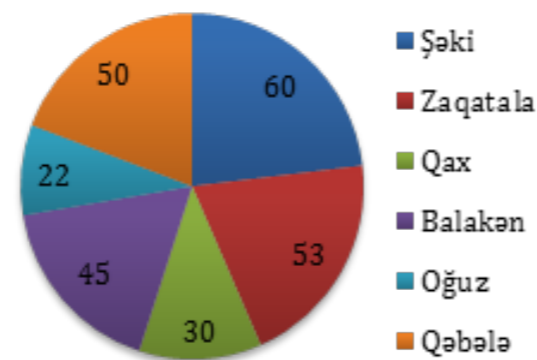
Sorğu

İqtisadi Rayonda 260 nəfər sahibkar arasında 4 əsas komponentüzrə sorğu keçirilib:

- Dövlət tənzimləməsi və idarəçiliyi;
- Maliyyəyə çıxış;
- Hüquqi sənədləşmələrinin aparılması;
- Kadr məsələsi.

Sorğu vərəqəsi 30 sualdan ibarət olmaqla biznes mühitlə bağlı olan vacib məsələləri özündə əks etdirib.

Sorğuda iştirak etmiş sahibkarların rayonlar üzrə bölgüsü

6 DÖVLƏT TƏNZİMLƏNMƏSİ VƏ İDARƏÇİLİYİ

Sahibkarlıq sektorunun dövlət tərəfindən tənzimlənməsi və inkişafı üçün 13 aprel 2010-cu il tarixdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən “Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların nizama salınması və istehlakçıların hüquqlarının qorunmasının təmin edilməsinə dair bəzi tədbirlər haqqında” Fərman imzalanıb. Fərmanda sahibkarların və istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi məqsədilə yoxlama prosedurunda əsaslı yeniliklər təsbit olunub. 02 iyul 2013-cü il tarixdə Milli Məclisin Plenar İclasında “Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların tənzimlənməsi və sahibkarların maraqlarının müdafiəsi haqqında” Qanunlayihəsi ikinci oxunuşda müzakirə edilib. Belə bir Qanunun qəbulunda məqsəd, Azərbaycanda sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların məqsəd və prinsiplərinin təşkili və həyata keçirilməsi qaydalarını, yoxlamalar zamanı yoxlayıcı orqanların, onların vəzifəli şəxslərinin hüquq və vəzifələrini, sahibkarların hüquq və maraqlarının müdafiəsi ilə bağlı tələbləri müəyyən etməkdən ibarətdir.

Ancaq bütün bunlara baxmayaraq, bu sektorda vəziyyət gərgin olaraq qalmaqdadır. Belə ki, aparılan araşdırmalar göstərir ki, sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan, eləcə də, özəl biznes qurmaq istəyən insanlar üçün ən böyük risk, fəaliyyətlə bağlı tikintinin aparılmasıdır. Onlar bu sahə üzrə bir çox bürokratik əngəlləri aşsalar da, tam təminat yoxdur ki, inşa edilən tikililər istənilən vaxt digər dövlət qurumları tərəfindən ləğv edilməyəcək, dövlət ehtiyacları və ya abadlıq işlərinin aparılması ilə əlaqələndirilib dağıdılmayacaq. Bu hallara kiçik və orta sahibkarlıqla məşğul olan insanlar arasında daha çox rast gəlinir.

Sorğuların cavablarının təhlili göstərir ki, sahibkarlıq sektorundakı inkişaf tendensiyası ilə bağlı rəsmi və bu sahəyə cavabdeh qurumların verdiyi açıqlamalarla, real vəziyyət arasında ciddi fərqlər mövcuddur. Məsələn, sahibkarlıq subyektlərinə güzəştli faizlərlə verilən kreditlərin ilbəl artımı rəsmilər tərəfindən yüksək qayğı olaraq dəyərləndirilsədə, sorğulardan aydın olur ki, bu vəsaitlər əksər hallarda kiçik və orta sahibkarlara yox, iri bizneslə məşğul olan qeyri-rəsmi rəqiblərə verilir. Belə ki, araşdırmalar göstərir ki, güzəştli kreditlərin məbləği 10000 manatdan – 5 milyon manata qədər təyin olunsada, milyonlarla məbləği ancaq qeyri-rəsmi rəqiblər alır və bu kreditlərin alınmasında inzibati resurslarından sui istifadə edilir.

Sorğularda iştirak edən respondentlərin 74%-i hesab edir ki, dövlət güzəştli kreditləri nə qədər artırsa da, bu sahənin inkişafına dair müxtəlif proqramlar həyata keçirsədə, hətta qanunvericilik bazası nə qədər mükəmməl hazırlansa belə, iqtisadiyyatı tam monopoliyaya almış qeyri-rəsmi rəqiblər kiçik və orta sahibkarlığın bir institut kimi inkişaf etməsinə mane olurlar. Dövlət tərəfindən müxtəlif Qanunlar və sərəncamlar verilsədə, həmin göstərişlər yerlərdə tam olaraq icra olunmur. Digər tərəfdən də, sahibkarlıq sektoruna nəzarət funksiyasını həyata keçirən dövlət qurumlarının sayı kifayət qədər çoxdur. Doğrudur, sahibkarlıq fəaliyyətinə başlamaq üçün təqdim edilən prosedurlar sadələşib, ancaq bütün çətinliklər sahibkar fəaliyyətə başladıqdan sonra əmələ gəlir. Respondentlərin 69,3%-i müxtəlif dövlət qurumları tərəfindən aparılan hətta planlı

şəkildə olsa da belə, yoxlamaların sayının çox və uzun müddətli olmasından, eləcə də, yersiz və məqsədli yoxlamalara etiraz və ya imtina etmə imkanlarının çox zəif olmasından şikayətlənirlər. Onlar qeyd edirlər ki, yoxlamaların planlı şəkildə həyata keçirilməsinə, o cümlədən, həmin yoxlamalarla plandankənar yoxlamaların nisbətinin müəyyən edilməsi və onların sayının məhdudlaşdırılmasına dair müddəalara əməl edilməsinə nəzarət gücləndirilməlidir. Lakin dövlət rəsmiləri qeyd edirlər ki, müntəzəm olaraq yoxlamaların keçirilməsini sahibkarları sıxışdırmaq deyil. Onların fikrincə bu cür yanaşmanın əsas məqsədi korrupsiya hallarının qarşısını almaqdır. Əslində isə, belə yoxlamalar korrupsiyaya daha çox şərait yaratmaqla sahibkarlığın inkişafına əngəl törətməyə xidmət edir.

Qeyd etmək lazımdır ki, bu sahədə sahibkarların maraqlarının müdafiəsi üçün AR Milli Məclisi tərəfindən müvafiq addımlar atılmaqdadır. Belə ki, Milli Məclisdə "Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların tənzimlənməsi və sahibkarların maraqlarının müdafiəsi haqqında" Qanunun tələblərini pozan yoxlayıcı məmurların cinayət və inzibati məsuliyyətə cəlb olunması ilə əlaqədar Cinayət və İnzibati Xətalər məcəllələrinə yeni məsuliyyətlərlə bağlı müvafiq maddələrin əlavə olunacağı barədə müzakirələr aparılmaqdadır. Müzakirə edilər maddələrə görə, yeni qanunda təsbit olunan risk qruplarına müvafiq olaraq təyin olunmuş vaxtdan kənar sahibkarları mexaniki və inzibati yanlışlıq üzündən yoxlayanlar inzibati məsuliyyətə cəlb olunacaq. Cəza tədbirlərinə müvafiq olaraq müxtəlif dərəcəli inzibati cəza tədbirləri, maaşların müvafiq misində cərimələr, eyni zamanda vəzifədən azad olma halları daxil-

dir. Bilərəkdən, vəzifəsindən sui-istifadə edərək yoxlayanlar, sahibkarın fəaliyyətinə ciddi zərər vuranlar isə cinayət məsuliyyətinə cəlb olunacaqlar. Bununla bağlı Cinayət Məcəlləsinə nəzərdə tutulan əlavələr arasında azadlıqdan məhrum etmə də var ki, bura ictimai işlərlə yanaşı, işin motivindən asılı olaraq 1, 3 və 6 ilə qədər azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı təkliflər də daxildir. Məcəllələrə edilən əlavələrlə bağlı lahiyə qanunun tam olaraq qəbulundan dərhal sonra müzakirəyə çıxarılaçaq.

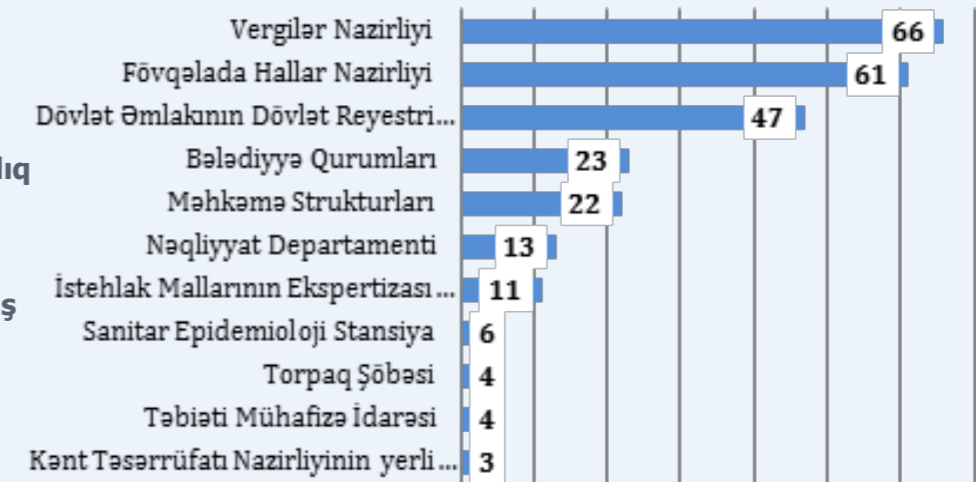
Digər tərəfdən sahibkarlıqla məşğul olan (əsasən kiçik sahibkarlar) insanlar aldıkları məhsulların sənədləşdirilməsi ilə bağlı ciddi problemlərlə üzləşir. Azərbaycanda istehsal, eləcə də, idxal olunan mal çeşidlərinin böyük bir qismi qeyri-rəsmi rəqiblərin inhisarındadır. Qiymətlər onlar tərəfindən diktə edilməklə yanaşı, sənədləşmələr də onların təqdim etdikləri sistemlə həyata keçirilir, yəni bir mərkəzdən (şəbəkədən) paylanan malların əksəriyyəti qaimə-fakturasız sahibkarlara verildiyindən, onlar da, öz sənədləşmə proseslərini qanuna uyğun olaraq tərtib edə bilmirlər. Nəticədə, onlar yoxlama orqanları tərəfindən həm cərimə olunur və həm də rüşvət verməyə məcbur edirlər.

Sahibkarların əksəriyyəti mövcud vergi dərəcələrinin və vergi sisteminin onların biznesinin stimullaşdırılmasına böyük əngəl olduğunu göstərir. Çünki vergi yükünün çox olması iri biznes mühitinin yaranmasına əsaslı maneçilik törədir. Belə ki, iri bizneslə məşğul olan gözəgörünməz rəqiblər vergi ödəmələrindən asanlıqla yayınmaqla biznesini inkişaf etdirir, digərləri isə bu qeyri-qanuni üstünlüklərdən yararlanma bilmədiyi üçün rəqabətdə uduzan

tərəf olur. Digər tərəfdən, sorğuda iştirak edən sahibkarların əksəriyyəti sadələşdirilmiş verginin həm fiziki, həm də hüquqi şəxslər üçün həcmnin, fiziki şəxslərin gəlir vergisində vergidən azad edilən hissənin və güzəştin tətbiq edilmədiyi məbləğin artırılmasının, eləcə də, sosial sığorta ayırmasının sahibkardan tutulan hissəsinin azaldılmasının onların fəaliyyətinə müsbət təsir edə biləcəyini qeyd edirlər. Sorğuda iştirak edən sahibkarlar öz bizneslərinin normal inkişaf etməsi üçün əlavə dəyər vergisinin azaldılmasını, sadələşdirilmiş vergi məbləğinin həddinin həm fiziki və həm də hüquqi şəxslər

üçün artırılmasını, sosial sığorta ayırmasının həcmnin işəgötürəndən tutulan hissəsinin aşağı həddə salınmasını, fiziki şəxslərin gəlir vergisində vergidən azad edilən hissəsinin, eləcə də, güzəştin tətbiq edilmədiyi məbləğin həddinin artırılmasını təklif edirlər. Sənədləşdirmə prosesində sahibkarların dövlət qurumlarında incidilməsi və korrupsiya hallarının səviyyəsini əks etdirən sorğu nəticələri aşağıdakı diaqramda daha aydın ifadə edilib.

Sənədləşmə prosesi zamanı dövlət qurumlarının sahibkarlıq subyektlərinə törətdikləri bürokratik əngəllərə dair aparılmış rəy sorğularının nəticələri

Hüquqi sənədlərin alınması zamanı yaradılan problemlər

7 MALIYYƏYƏ ÇIXIŞ

"Uluçay" Sosial-İqtisadi İnnovasiya Mərkəzinin apardığı sorğular nəticəsində məlum olmuşdur ki, məhz bu gündə real vəziyyətdə sahibkarlıq subyektlərinin inkişafında yaranan geriləmələrə əsas səbəblərdən biri də maliyyə problemidir. Sorğuların təhlili onu göstərir ki, əslində ölkənin maliyyə qaynaqları zəngindir. Lakin xırda və orta sahibkarlar üçün bu imkanlardan yararlanmaq imkanı isə kifayət qədər məhduddur. Maliyyəyə çıxış əsasən üç mənbədən qaynaqlanır:

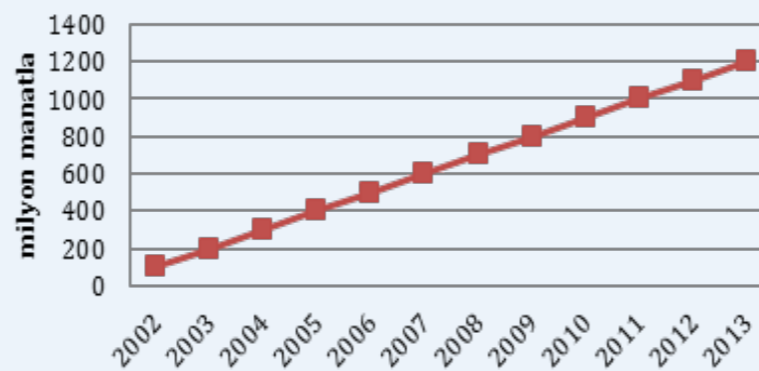
1. Ölkədə fəaliyyət göstərən bank və bank olmayan kredit təşkilatları;
 2. Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu;
 3. Dövlət tərəfindən elan olunan tenderlər
- Hər üç halda sahibkarların məzmunca üzləşdiyi problemlər oxşardır:

- Faiz dərəcələrinin və servis xərclərinin yüksək olması;
 - Bürokratik əngəllər;
 - Girov təminatı üçün qoyulan əmlakların qeyri-şəffaf qiymətləndirilməsi;
 - Tenderlərin qeyri-rəsmi rəqiblərin himayəsi altında olan şirkətlər tərəfindən udulması və s.
- Sahibkarlığın inkişafına dəstək məqsədi ilə Azərbaycanda bu günə kimi:
- 43 Kommersiya Bankı,
 - 12 Bank Olmayan Kredit Təşkilatı
 - AR Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu fəaliyyət göstərir.

AR Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun (SKMF) xətti ilə həyata keçirilən layihələrin demək olar ki, hamısı həm dövlətin və həm də, özəl sektorun kapitalı hesabına həyata keçirilir.

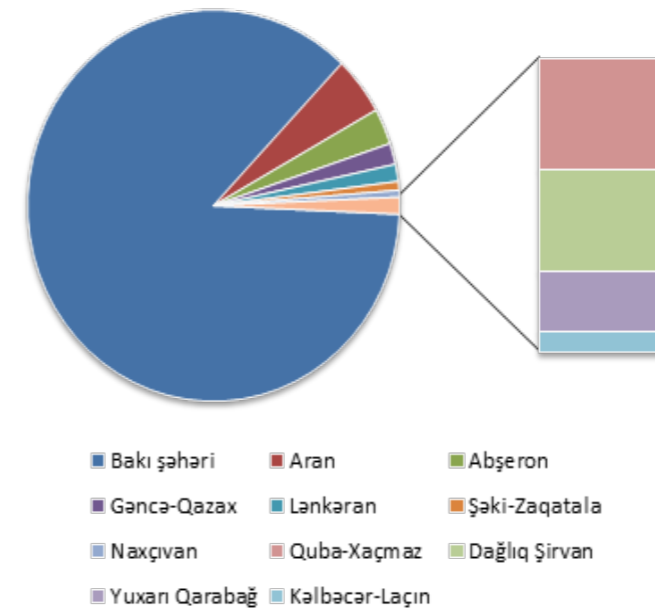
Qeyd edək ki, Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 27 avqust 2002-ci il tarixli fərmanı ilə yaradılıb. Fondun məqsədi Azərbaycanda kiçik, orta və iri

sahibkarlığın inkişafına və əhalinin işgüzarlıq fəaliyyətinin artırılmasına kömək göstərməkdən, onlara maliyyə dəstəyi verməkdən ibarətdir. Bu məqsədlə Fond sahibkarların investisiya layihələrinin maliyyələşdirilməsinə, işlənilməsinə, inkişafına, yeni iş yerlərinin yaradılmasını təmin edən sahə və regional proqramların işlənilməsinə və həyata keçirilməsinə, kreditlərin öz təyinatına uyğun istifadə olunmasına, sahibkarlıq subyektlərinə zəruri olan hüquqi və digər məlumatların toplanmasına və yayılmasına, bazar konyukturunun öyrənilməsinə, sahibkarlıq subyektləri üçün kadrların hazırlanmasına və onların ixtisaslarının artırılmasına, xarici iqtisadi fəaliyyətinin genişləndirilməsinə yardım göstərilməsidir. Bundan əlavə, Fond ölkədə sahibkarlığın bazar infrastrukturlarının formalaşmasına və inkişafına kömək göstərmək, sahibkarlıq subyektləri üçün zəruri elmi-texniki biliklərin və yeniliklərin təbliğinə kömək etmək funksiyalarını da həyata keçirir. Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu yarandığı gündən 2013-cü ilin sonunadək sahibkarlıq sektorunun inkişafı üçün bir milyard iki yüz milyon manat güzəştli kredit verib

Mənbə: Azərbaycan Respublikası Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu (<http://anfes.gov.az/az/pages/adbbfa27-228c-11e0-b17e-0022190362dd/Kredit-portfelinin-artim-dinamikasi.html#submenu>)

Regionlar üzrə kredit qoyuluşu (01.01.2014)

Rəqəmələrdə:

İqtisadi Rayonun adı	Məbləğ
Bakı şəhəri	13213298,00
Aran İqtisadi Rayonu	719180,10
Abşeron İqtisadi Rayonu	448696,00
Gəncə-Qazax İqtisadi Rayonu	264772,00
Lənkəran İqtisadi Rayonu	210429,70
Şəki-Zaqatala İqtisadi Rayonu	101989,00
Naxçıvan İqtisadi Rayonu	83436,00
Quba-Xaçmaz İqtisadi Rayonu	76815,00
Dağlıq Şirvan İqtisadi Rayonu	71233,00
Yuxarı Qarabağ İqtisadi Rayonu	40529,30
Kəlbəcər-Laçın İqtisadi Rayonu	14913,80
CƏMİ:	15245291,90

Mənbə: Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı (http://www.nba.az/assets/2321/Regionlar_uzre_kredit_qoyulushu.pdf)

Sahibkarlıq sektorunun inkişafına bilavasitə cavabdeh olan qurumların verdiyi rəsmi məlumatlarda göstərilir ki, Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun xətti ilə 2012-ci ilin ötən dövrü ərzində müvəkkil kredit təşkilatları tərəfindən 1780-dən çox sahibkara 157 milyon manata yaxın güzəştli kredit verilmişdir. Güzəştli kredit vəsaitlərinin 74%-i aqrar sahənin inkişafına (87%-i kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və emalına, 13%-i aqrar sahənin inkişafını stimullaşdıran infrastruktur sahələrinə (taxıl anbarları və soyuducu anbar kompleksləri) yönəldilib. Verilmiş kreditlər hesabına 6900-dək yeni iş yerinin yaradılması nəzərdə tutulur. Fond son illər Respublika iqtisadiyyatının qeyri-neft sektoru üçün xüsusilə önəmli olan 226 investisiya layihəsinin reallaşdırılması məqsədilə 439 milyon manatadək güzəştli kredit verilib.

İnvestisiya layihələrinin sahələr üzrə bölgüsü

Xatırladaq ki, SKMF güzəştli kreditləri kiçik, orta və iri həcmli kreditlər kimi təsnifləşdirir. Kiçik həcmli kreditlərin məbləği 10 min manatadək olmaqla 3 il müddətinə, orta həcmli kreditlər 500 min manatadək olmaqla 5 il müddətinə,

böyük həcmli kreditlər isə 10 milyon manatadək olmaqla 7 il müddətinə illik 6-7 faiz dərəcəsi ilə verilir. Fondun vəsaitinin paylanması seçilmiş müvəkkil banklar tərəfindən həyata keçirilir və hazırda 43 müvəkkil kredit təşkilatları seçilib. "Azərbaycan Respublikası Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun vəsaitlərinin istifadəsi Qaydaları"nda qurumun vəsaitlərinin verilməsi mexanizmi aydın şəkildə göstərilir.

Sahibkarlıq sektorunda çalışan insanlar SKMF tərəfindən verilən güzəştli kreditlərin əksər hallarda əlçatmaz olduğunu vurğulayırlar. Bunu isə bir neçə səbəblərlə izah edirlər. Lakin əsas faktor kimi həm fond daxilində, həm də müvəkkil banklar tərəfindən ciddi bürokratik əngəllərin olunması qeyd olunur. Kredit verən təşkilatlar isə mövcud proseduraların kreditlərin verilməsində risklərdən maksimum dərəcədə sığortalanmaq məqsədi daşdığı fikrində.

Müstəqil ekspertlər də müvəkkil kredit banklarının risklərdən maksimum dərəcədə sığortalamaq istəyini normal hesab edir. Onların sözlərinə görə, mövcud qaydalarda Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun güzəştli kredit əldə etmək istəyən sahibkardan Bakıda daşınmaz əmlakın girov kimi qoyulması kimi tələb yoxdur. Lakin banklar müstəqil qurumlardır və onlar kredit siyasətində sərbəstdirlər. Ancaq qeyd etmək lazımdır ki, əgər dövlət tərəfindən sahibkarlara güzəştli kredit verilsə, müvəkkil banklar investisiya layihəsinin bilavasitə həyata keçirildiyi rayonda ona təklif edilən daşınmaz əmlakı girov təminatı kimi qəbul etməlidir. Bu, mümkün deyilsə, aidiyyəti qurumlar müvəkkil bankların risklərini bu və ya digər formada öz üzərinə götürməli, yaxud da onlara müəyyən güzəştlər tətbiq olunmalıdır.

Ekspertlər müvəkkil kredit təşkilatlarının yalnız Bakı şəhərində daşınmaz əmlakı olan sahibkarlara kredit verməsini bir amillə əlaqələndirirlər. Onlar qeyd edirlər ki, paytaxta daşınmaz əmlakın qiyməti regionlardakı eyni mülklərlə müqayisədə bir neçə dəfə bahadır. Üstəlik kreditlərin geri qaytarılmasında risk yaranacağı halda, Bakıda gi-

rov qoyulan daşınmaz əmlakı daha tez satmaq mümkündür. Bu səbəbdən də, banklar Bakıda yerləşən daşınmaz əmlakı girov kimi qəbul etməyə meyl göstərirlər. Çünki bölgələrdə əmlak ucuz olmaqla yanaşı, onu satmaq da çətindir. Bununla belə, regionlarda fəaliyyət göstərən sahibkarlardan girov olaraq Bakıda mülk tələb edilməsi ən azı sosial ədalət prinsiplərinə ziddir. Kəndlinin Bakıda əmlakı yoxdursa, müvəkkil bankın ondan paytaxtda girov kimi əmlak tələb etməsi faktiki olaraq ona kredit ayırmaqdan imtina deməkdir. Ekspertlər eyni zamanda bildirirlər ki, SKMF-nin kredit vəsaitlərinin risklərdən qorunması üçün xüsusi sığorta fondunun yaradılmasına ehtiyac var. Bu sığorta təşkilatı həm də kənd təsərrüfatı məhsullarının sığortalanmasını həyata keçirməklə sahibkarları da mümkün risklərdən qoruya bilər. Digər mühüm məsələ isə sahibkarlığın dəstəklənməsi proqramlarında iqtisadi diversifikasiya prinsiplərinin nəzərə alınması ilə bağlıdır. Nəzərə alsaq ki, sahibkarlığın güzəştli kreditləşdirilməsinin əsas məqsədi regionlarda qeyri-neft sektorunun inkişafını stimullaşdırmaqdır, onda diversifikasiya prinsiplərinə uyğun olaraq kreditlərə əlçatanlığın təmin olunması və bu vəsaitlərin iqtisadi səmərəliliyi üçün lazımı şərait də yaradılmalıdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, region çox dinamik bir bazardır və getdikcə daha çox xarici şirkətləri özünə cəlb etməyə başlayıb. Lakin istənilən bazarda olduğu kimi, buranın da öz xüsusiyyətləri və qanunları var ki, onları bilmək və başa düşmək lazımdır.

Bu baxımdan da, regionda fəaliyyət göstərən sahibkarların əksəriyyətinin kənar təsirlərdən asılı olmayan problemləri ondan ibarətdir ki, onlar müəyyən uğurlar əldə etmək üçün innovativ məhsullar/ideyalar/standartlarla çıxış edə, eləcə də, əhalinin tələbləri ilə uyğunlaşma tarazlığı saxlaya bilmirlər.

8 KADRLAR MƏSƏLƏSİ

Aparılan sorğular zamanı, bir çox iri və orta sahibkarlar ciddi kadr çatışmazlığı ilə gileylənirlər və bu vəziyyəti ali təhsilli və təcrübəli kadrların azlığı və onların da, Bakıya və digər ölkələrə getməsi ilə əlaqələndirirlər. Təcrübəli mütəxəssislərin digər iri şəhərlərə və ölkələrə getmə səbəbləri isə məvacibin çox aşağı səviyyədə olması, müvafiq iş yerlərinin çatışmazlığı və eləcə də bölgələrdə inkişaf perspektivinin zəif olması ilə əlaqələndirilir. "Beyinlərin köçü" olaraq ifadə edilən bu prosesin son illərdə sürətlə artdığı müşahidə edilməkdədir. Nəticədə, sahibkarlar ehtiyacları olduğu mütəxəssisləri tapa bilmir və ya məcburiyyətdən təcrübəsiz kadrları işə götürürlər. Bu prosesə təbii olaraq sahibkarlıq subyektinin inkişafına mənfi təsir göstərir.

Hətta, qeyd etmək lazımdır ki, müəyyən sahələr üzrə iş quran sahibkarlar onlara lazım olan kadrları yenidən hazırlamaq məcburiyyətində qalıblar. Belə ki, onlar müəyyən ixtisas üzrə təhsili olan gəncləri işə götürür və sonradan onları paytaxta və ya hər hansı bir xarici ölkəyə ixtisas artırma təlimlərinə göndərirlər. Bu da, öz növbəsində həmin sahibkara həm maliyyə və həm də vaxt baxımından çətinliklər yaradır. Şəki-Zaqatala rayonunun iqtisadi potensialının əsasən kənd təsərrüfatı ilə bağlı olduğunu götürsək, bu sahədə kadr potensialı daha acınacaqlı vəziyyətdədir. Belə ki, yerlərdə professional kadr çatışmamazlığı özünü regionun iqtisadi göstəricilərində də göstərir.

İxtisaslı kadr çatışmamazlığının nəticəsi Şəki-Zaqatala İqtisadi Rayonunda istehsalatın məhsuldarlığına dünya standartları ilə müqayisədə nəzər saldıqda daha aydın nəzərə çarpır.

Belə ki, regionda məhsuldarlıq inkişaf etmiş dünya ölkələri ilə müqayisədə 5,9, hətta bəzi məhsullar üzrə 8,9 dəfəyə qədər azdır. Bu da, təbii ki, kənd təsərrüfatı sahəsi üzrə bacarıqlı kadrların çatışmazlığı ilə sıx əlaqəlidir.

	Məhsulun adı	Həcmi sent/ha*	Dünyada məhsuldarlıq sent/ha**	Müqayisə fərqi: dəfə az
1	Taxıl	32	76	2.3
2	Qoz	23	60	2.6
3	Fındıq	12	30	2.5
4	Şabalıd	15	54	3.6
5	Tütün	27.9	38	1.3
6	Kartof	93	553	5.9
7	Xiyar	122	996	8.1
8	Pomidor	129	494	3.8
9	Alma	101	903	8.9
	Kök	76	107	1.4

Mənbə: AR Statistika Komitəsi

Təhlillər nəticəsində məlum olur ki, kadr çatışmazlığı özünü daha çox kənd təsərrüfatı mütəxəssisləri sahəsində göstərir.

Bunula belə, qeyd etmək lazımdır ki, yerlərdə ixtisaslı kadrların qıtlığı heç də yalnız "beyinlərin köçü" ilə izah olunmur. Eyni zamanda ciddi potensialı və savadlı kadrların azlığı ilə də müşahidə olunur.

Ixtisaslı kadr çatışmazlığı ilə bağlı məsələlərə son illər ərzində dövlət səviyyəsində diqqət artırılmışdır. Belə ki, "2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 16 aprel tarixli 2090 nömrəli Sərəncamı imzalanmışdır. Lakin buna baxmayaraq AR Təhsil Nazirliyinin rəsmi məlumatına əsasən 01.01.2014-cü il tarixinə AR Dövlət Neft Fondunun maliyyə vəsaiti hesabına Dövlət Proqramı çərçivəsində cəmi 2321 nəfər tələbə təhsil almaq üçün xarici ölkələrə göndərilmiş, onlardan 561 nəfəri məzun statusunu almışlar. Statistik rəqəmlərdən də göründüyü kimi Azərbaycan Dövlətinin zəngin büdcəsinin olmasına baxmayaraq, eyni zamanda ölkəmizin regionda ən iri lahiyələrin tərəfdaşı olduğu halda bu rəqəm çox aşağıdır.

9 TORPAQLARIN SƏNƏDLƏŞDİRİLMƏ PROSESİ

Sorğular zamanı sahibkarları narahat edən məsələlərdən biri də torpaqların sənədləşmə proseslərindəki yaranan problemlərdir. Şəki-Zaqatala İqtisadi Rayonu Respublika səviyyəsində aqrar bölgə olaraq tanınmaqdadır və regionun ümumi torpaq fondunun 66,8 %-i kənd təsərrüfatı üçün yararlı torpaqlardır?. Bu səbəbdən də, həm kənd ərazisində, həm də şəhər daxilində torpaqlarının alınması, icarəyə götürülməsi, inşaat işlərinin aparılmasına dair qərarların alınması, reyestr xidmətində qeydiyyatata alınması və digər sənədləşmə proseslərində daha qabarıq şəkildə biruzə verir. Araşdırmalar zamanı məlum olur ki, bu sahədə qanunvericilikdəki boşluqlar və bürokratik əngəllər sahibkarlığın inkişafına təsirsiz ötürüşür.

İqtisadi Rayonun ümumi torpaqları aşağıdakı üç mülkiyyət növünə aid edilir.

1. Dövlət mülkiyyətində olan torpaqlar;
2. Bələdiyyə torpaqları;
3. Xüsusi mülkiyyətdə olan torpaqlar.

Torpaq Məcəlləsinə əsasən, özəl mülkiyyətdə olan torpaq sahələri birbaşa, dövlət və bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaq sahələri isə hərrac və müsabiqələr vasitəsilə satılır və ya icarəyə verilir. Torpaqların qeydiyyatında mövcud olan problemlər və onların aradan qaldırılması yollarının araşdırılması zamanı məlum olmuşdur ki, istər pay torpaqlarının satışı və icarəyə verilməsi, istərsə də, bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların satışı və icarəyə verilməsi prosesində mövcud olan mürəkkəb prosedurlar sahibkarın işini xeyli çətinləşdirir. Sahibkarlar vaxt itkisi və əlavə xərclərlə üzləşirlər. Problemlər həm torpaqların satışı mərhələsində, həm də

satışdan sonra dövlət reyestrində qeydiyyatı mərhələsində özünü göstərir. Torpağın satışı mərhələsində mövcud olan problemlər onun qeydiyyatı mərhələsində mənfi təsirini göstərir. Bələdiyyə torpağının tanınması üçün dövlət tərəfindən verilən aktların olmaması, torpağın sahibi rəhmətə getdikdə vəərəsəlik prosedurlarına düzgün riyaət edilməməsi, özəl mülkiyyəti təsdiq edən müvafiq sənədlərin olmaması və s. kimi hallar torpağa sahib olan sahibkar üçün həmin torpağın qeydiyyata daxil edilməsində problemlər yaradır. Bunun nəticəsidir ki, bəzi hallarda özəl mülkiyyətdə olan torpaqların icarəyə verilməsi qeyri-rəsmi, "centlmen razılaşmaları" əsasında aparılır. Bu da, sahibkarları əlavə vaxt itkisindən və "izafi" xərclərdəndən azad edir.

Notarial kontorlarda ehtiyac duyulmayan sənədlərin təsdiq etdirilməsi zəruriliyi, notarial təsdiq üçün sahibkarlardan əlavə vəsait alınması, sahibkarların xərclərini artırmaqla yanaşı onları qeyri-rəsmi sövdələşmələrə sövq edir

Sahibkarların və torpaq sahibi olan bələdiyyələrin əsas narazılığı Daşınmaz Əmlakın Reyestri Xidmətinin (DƏDRX) fəaliyyəti ilə bağlıdır. Hərrac və ya müsabiqə vasitəsilə satılmış torpaq üçün bu quruma 2 dəfə rüsum ödənilir. Bir torpaq hərraca çıxarılanda, bir də hərracdan sonra. Bu ikiqat rüsum torpağın son satış qiymətində oturaraq onu bahalaşdırır və torpağa sahib olan sahibkarın xərclərini artırır. Bundan əlavə sənədlərin əldə edilməsi prosedurunun uzun olması da xidmətin işinin keyfiyyətini aşağı salır.

Hər iki instansiyada istər özəl mülkiyyətdə, istərdə də bələdiyyə mülkiyyətində olan

torpaqların satışı və icarəsi prosesində rəsmi və qeyri-rəsmi xərclərin olması, əlavə vaxt itkisi, ikiqat rüsumla cəlb olunma hallarına rast gəlinir. Bu problemlər daha çox bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaqların dövlət qeydiyyatına alınması prosesində özünü qabarıq şəkildə göstərir.

Ölkə iqtisadiyyatının neftdən asılılığının azaldılması və iqtisadi şaxələndirmə siyasətinin həyata keçirilməsinin mühüm istiqamətlərindən biri də, kənd təsərrüfatı istehsalının sistemli inkişafının təmin edilməsidir. Buna görə də kənd təsərrüfatı torpaqlarının iqtisadi dövriyyəyə sərbəst daxil edilməsi və ölkədə torpaq bazarının formalaşması üçün torpaq mülkiyyətçiliyi sahəsində qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi çox vacibdir.

10 NƏTİCƏ

“Uluçay” Sosial-İqtisadi İnnovasiya Mərkəzi Şəki-Zaqatala İqtisadi Rayonunda aparılan sorğular ticarət, xidmət, rabitə və telekommunikasiya, tikinti, sənaye və aqrar sahələrdə çalışan və bütün biznes kateqoriyalarından (iri, orta və kiçik) olan sahibkarları əhatə etmişdir.

Rəsmi qurumlar bir neçə dövlət proqramlarının işləyib hazırlamasını və həyata keçirilməsini sahibkarlığın hərtərəfli inkişafına və bu sektorun bir institut kimi formalaşmasınadək verdiyi fikrindədir.

Dövlət qurumlarının təqdim etdiyi rəsmi məlumatlar və rəylərə isə həm sahibkarlar və həm də, bu sahə üzrə çalışan müstəqil ekspertlər tərəfindən fərqli münasibət bildirilir.

Aparılan sorğular göstərir ki, sahibkarların əksəriyyəti bu gün sahibkarlığın normal inkişafı üçün o qədər də münbit şəraitin olmaması qənaətindədirlər. Sahibkarlar vergi yükünün ağır olmasını, məmur müdaxilələrini, bizneslərini genişləndirmək üçün sağlam rəqabət mühitinin yetərli səviyyədə olmamasını, kredit resurslarının bütün sahibkarlar üçün eyni dərəcədə əlçatan olmamasını, eləcə də, hüquqi - normativ baza sahəsindəki çatışmazlıqların onların biznesinə mənfi təsir göstərməsini qeyd etmişlər.

Professional ekspertlərin rəyinə gəldikdə isə, Milli Məclisin İqtisadi Siyasət Komitəsinin üzvü, deputat Əli Məsimli isə hesab edir ki, Azərbaycanda sahibkarlığın, o cümlədən kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı istiqamətində xeyli iş görülmüşdür. Ölkədə 200 mindən artıq kiçik sahibkarlıq subyektinin, o cümlədən 14 mindən artıq kiçik müəssisənin fəaliyyət göstərdiyini qeyd edən deputatın sözlərinə görə, buna baxmayaraq, hələlik ölkədə istehsal olunan məhsulda kiçik biznesin xüsusi çəkisi, eləcə də qabaqcıl

texnika və texnologiyanın istehsala tətbiqi və sair bu cür mühüm göstəricilər üzrə kiçik və orta sahibkarlığın payı sosial-iqtisadi tərəqqiyə güclü təkan vermək səviyyəsinə çatmayıb. O, həmçinin, kiçik biznesin səmərəli fəaliyyətini xarakterizə edən beynəlxalq göstəricilərdən çox uzaq olduğunu da göstərib. Bunun səbəbini isə ölkədə biznes mühitlə bağlı bir sıra obyektiv və subyektiv problemlərin olması ilə əsaslandırır. Sahibkarlığın dövlət tərəfindən dəstəklənməsinin hüquqi normativ bazasının ayrı-ayrı elementləri daim təzələnsə də, hazırda fəaliyyət göstərən normativ hüquqi baza bütövlükdə götürüldükdə sahibkarlığın qarşısında duran problemlərin həllinin sürətləndirilməsi üçün bir sıra məqamlarına görə yetərli deyil.

11 TƏKLİFLƏR

“Uluçay” Sosial-İqtisadi İnnovasiya Mərkəzi apardığı rəy sorğularına istinadən sahibkarlığın daha da inkişaf etdirilməsi və eləcə də, biznes mühitinin münbitliyinin, effektivliyinin artırılması məqsədi ilə hökumətə, dövlətin aidiyyəti qurumlarına və Milli Məclisə aşağıda göstərilən neqativ halların aradan qaldırılmasını tövsiyə edir:

- 1) Qanunvericilik bazasının formalaşması və onun təkmilləşdirilməsi istiqamətində sistemli işlər aparılmalıdır;
- 2) Qanunların tam gücü ilə səmərəli və şəffaf işləməsi mexanizminə ciddi nəzarətin artırılmalıdır;
- 3) Qanunlar qəbul edilməzdən əvvəl ictimai müzakirədən keçirilməli, ictimai rəylər nəzərə alınmalıdır;
- 4) Hüquqi islahatlar dərinləşdirilməli, hüququn aliliyinin təmin edilməsinə yönəldilən səylər artırılmalı, müstəqil məhkəmə sisteminin formalaşması istiqamətində işlər intensivləşdirilməlidir;
- 5) Azad sahibkarlığın inkişafı üçün Rəqabət Məcəlləsi qəbul edilməlidir;
- 6) İnhisarçılığa və korrupsiyaya qarşı mübarizə tədbirləri gücləndirilməlidir;
- 7) Vergi yükü azaldılmalıdır və stimullaşdırıcı vergi siyasəti həyata keçirilməlidir;
- 8) Sahibkarlar üçün kreditlərin şərtləri yumşaldılmalı, faiz dərəcələrinin ədalətliliyinin təmin edilməsi istiqamətlərdə təsirli tədbirlər görülməli, girov təminatı üçün qoyulan girovların qiymətləndirilməsi prosesinin şəffaflığı və ədalətliliyi təmin olunmalı, kreditlərin bütün növləri, eyni zamanda maliyyəyə çıxış mənbələri sahibkarlar üçün əlçatan və rahat olmalıdır;
- 9) Yerli və xarici investorlarının paytaxtdan regionlara axınını təmin etməli, bölgələr üçün prioritet sayılan sferaların inkişafı sahəsində investisiyalarının cəlb olunmasına səylər göstəməlidir;
- 10) Kadrların hazırlanması istiqamətində ciddi tədbirlər görülməli, xaricdə təhsil alanların sayı artırılmalı, maafirləndirmə işləri gücləndirilməli, ölkədə təhsilin inkişafına dəstək məqsədi ilə təhsil büdcəsi artırılmalı və təhsildə olan rüşvət tam şəkildə aradan qaldırılmalıdır.

12 İSTIFADƏ EDİLƏN ƏDƏBİYYAT

-Azərbaycanda biznes mühiti beynəlxalq təşkilatların gözü ilə - <http://webcityhost.net/vergiler/upload/File/art-1004.pdf>

- Ölkə iqtisadçılarının biznes mühiti və qiymətləndirmələrlə bağlı rəyləri - <http://webcityhost.net/vergiler/upload/File/art-1004.pdf>

- Kredit portfelinin artım dinamikası - Azərbaycan Respublikası Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu (<http://anfes.gov.az/az/pages/adbbfa27-228c-11e0-b17e-0022190362dd/Kredit-portfelinin-artim-dinamikasi.html#submenu>)

- Regionlar üzrə kredit qoyuluşu - Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı (http://www.nba.az/assets/2321/Regionlar_uzre_kredit_qoyulushu.pdf)

- İnvestisiya layihələrinin sahələr üzrə bölgüsü - <http://anfes.gov.az/az/>

ULUCHAY

Social-Economic Innovation Center

“Uluçay” Sosial-İqtisadi İnnovasiya Mərkəzi

M.Ə. Rəsulzadə 163A, AZ5500
Şəki, Azərbaycan
+994 2424 45447

info@uluchay.org
<http://uluchay.org>